

La fortalesa fràgil del català després de 33 anys

Ester Franquesa i Bonet. Directora general de Política Lingüística

El català, llengua pròpia de Catalunya, és de tots els seus ciutadans. Aquesta és l'essència que ha amarat la política lingüística al llarg de més 30 anys. Cap ciutadà en pot ser privat. El 2013 commemoràvem al Parlament de Catalunya els 30 anys de la Llei de normalització lingüística (LNL), el tret de sortida de la política lingüística en el marc de la política democràtica de reconstrucció nacional, impulsada pel Govern amb ampli suport social i parlamentari. Aquella primera llei lingüística va tenir gran transcendència política, social i cultural: donava efectivitat a l'ús oficial del català i era la garantia per estendre'n el coneixement i fer que tots els ciutadans la poguessin fer seva. Obria el procés de revitalització de la llengua amb la idea, vigent, que Catalunya havia de ser un sol poble sense dinàmiques diferenciades per raó de llengua. La situació de la llengua era aleshores molt precària: els actes de l'estat i els ajuntaments eren només en castellà, apresos només per transmissió oral, sense estatus oficial, absent del paisatge dels pobles i ciutats, l'entorn socioeconòmic, els mitjans de comunicació; i exclosa de l'ensenyament.

La LNL s'erigia en 3 pilars clau encara avui: educació, administració i mitjans de comunicació públics. El català entrava amb normalitat en el sistema educatiu sense dividir l'alumnat per raó de llengua i esdevenia la llengua normalment emprada a l'administració i als mitjans de comunicació públics. La llei no fou ben acollida pel Govern espanyol, la impugnà perquè fos anul·lat el precepte que establia que l'alumnat havia d'acreditar el coneixement de català en acabar l'ensenyament obligatori. Tot i la sentència favorable del Tribunal, decrets i ordres sobre ensenyament foren rebatuts, com també ho fou el decret que obria la presència del català en l'etiquetatge comercial i la llei que establia que els funcionaris de la Generalitat havien d'acreditar-ne el coneixement. Els obstacles legals i judicials que el Govern espanyol ha posat i manté a l'avenç del català prova que ha estat i és un dels principals frens. La impugnació de l'Estatut i la llei d'educació, les propostes educatives del govern espanyol, les traves a instàncies europees o als mitjans de comunicació al territori mostren la persistència a

marginar el català. En aquests 30 anys hem viscut, a més, un canvi de composició demogràfica enorme. Mentre la població nada a Catalunya s'ha mantingut a l'entorn del 63%, la nascuda a l'estranger passava de l'1,5% el 1981 al 17,5% al 2013, amb un 10% amb llengües inicials altres que el català i el castellà: àrab, romanès, berber amazic, francès, gallec, rus... L'atracció del català ha fet que el nombre de persones que el tenen com a habitual i d'identificació superi els qui la tenen com a inicial, una xifra, però, baixa en relació al conjunt de població.

Fins i tot amb aquest context tan advers i difícil, la política lingüística que naixia d'aquella llei, explicitada 15 anys després amb la Llei de 1998, ha permès evitar una Catalunya dual, amb una escola, una administració públiques i uns mitjans de comunicació que funcionen normalment en català. Tot i el canvi de demografia, la llengua no ha cessat de sumar població nascuda fora de Catalunya. La població adulta té ara més domini del català: l'entén un 94,3%, el sap parlar i llegir més del 80% i l'escriu més del 60%. En nombres absoluts, 6 milions de persones adultes l'entenen, 5 el saben parlar i llegir i gairebé 4 el saben escriure. Hi hem de sumar més d'un milió d'alumnes d'infantil, primària i secundària. Mai no hem tingut tants parlants ni nivells tan alts de comprensió i expressió per transmissió intergeneracional, que es manté i creix, i per la incorporació de 3 milions de persones nascudes fora que l'han après. La incorporació migratòria ha fet minvar el percentatge de coneixement inicial i ús habitual del català. El castellà és fort i la presència de llengües diferents del castellà i el català és alta. Més coneixement i presència pública del català que mai, amb un percentatge d'ús habitual que no s'hi correspon. La llengua ha recuperat força en molts espais, el paisatge, la premsa, la ràdio o el teatre en són exemples, ha penetrat en entorns que no imaginàvem, com Internet i les xarxes socials. Contra tot pronòstic i amb contextos adversos, tenim un posicionament clarament millor que fa tres dècades. Ara és clau novament la posició dels poders polítics i administratius i les actituds personals. Només un 50% de mitjana de la població adulta inicia sempre o sovint les converses en català i, d'aquests, només un 13% manté la conversa en català si li responen en castellà. Privem els qui saben català de fer-se'l seu amb tota naturalitat?

Què hauria passat sense la política lingüística nascuda amb la democràcia, formalment establerta amb la LNL? No ho sabem. Sabem que ha permès la normalitat, pràcticament mai contestada, a l'escola, l'administració pública, als mitjans de comunicació i l'esfera pública, i n'ha fet créixer el coneixement i l'ús per part de nous parlants, especialment gràcies al Consorci per a la Normalització Lingüística, que ha tingut més d'un milió i mig d'alumnes de tots els nivells, procedents d'arreu del món. No hi ha cap raó per desviar la trajectòria de la

política lingüística encetada el 1983 per situar-la en lloc preeminent. Al contrari. Encara pesa la voluntat de l'Estat espanyol de recentralitzar competències, de refermar el castellà, d'afeblir-ne l'ensenyament, de reduir el pes als mitjans de comunicació, de no voler-ne la promoció exterior ni la presència en institucions europees. Ara ens sembla que no hem de recuperar temps perdut, però la posició del català no és prou forta i convivim amb estructures i regulació no favorables. Cal reforçar el suport social, legal i polític que garanteixi el futur del català i asseguri que tota la població té l'opció d'usar-lo en qualsevol situació de comunicació. El moment històric que viu Catalunya obre perspectives positives també en matèria lingüística que permeten albirar un pas de gegant a la fortalesa del català perquè esdevindrà la llengua de les institucions estatals, com també ho serà l'occità, llengua pròpia de la Vall d'Aran.

Que la democràcia no ens distregui, mantinguem la fermesa a les institucions escolars i universitàries, avancem terreny com a llengua preeminent de l'esfera pública i assegurem-nos que oferim la igualtat d'oportunitats a tots els ciutadans. Aspirem també, amb eines i serveis, a elevar la qualitat de la llengua en els usos diversos. Cap llengua ni cap cultura no hi renuncia. Com més alt és el valor que atorguem al català, més opció de negoci, més estímul per a l'aprenentatge i més prestigi. Hem aconseguit una posició forta, encara fràgil, sense tenir un estat. Som en un moment crucial. Potser més que mai, cal la fermesa de mantenir un sol poble sense diferència per raó de llengua i de continuar bastint entorns cada cop més favorables al català, amb la convicció del govern i els sectors polítics, acadèmics i econòmics, i amb la implicació de la ciutadania. Renovem el consens en la política lingüística. El posicionament d'ara només és un punt de la trajectòria que està fent la llengua catalana, que cohesiona una societat diversa, també lingüísticament, per tenir l'espai instrumental i simbòlic que li és propi.

Article publicat a la revista *Lliure i millor*

<http://lliureimillor.cat/la-fortalesa-fragil-del-catala-despres-de-30-anys-per-ester-franquesa/>

Servei Local de Català de Vallirana